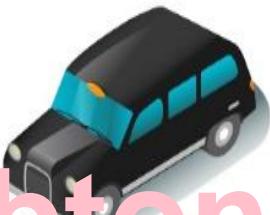

پرنسپورت او ډولونه

يې

Ketabton.com

کال : 1399

ليکونکي : نامزد پوهنیار عثمان غني زابلى

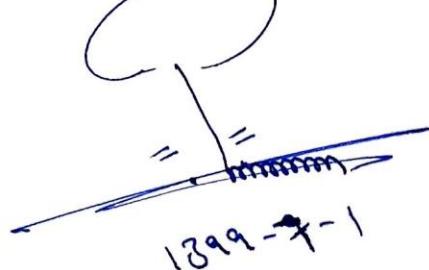
پوهنتون: زابل ميرويس خان نيكه د لوړو زده کړو مؤسيسه

پوهنځي : اقتصاد

سويزه

انسان په خمکه کي د الله ج له طرفه يو اشرف المخلوق او د الله ج له لوري خليفه دي ، انسان ته درناوي د انسانيت له اصولو خخه بولو ، خو دا اصول بيا د اسلام په مبارک دين کي تر تولو غوره تشريح سوي دي ، انسان بايد د ژوند چاري په ھيره کاميابي سره سرته ورسوي ، يو مسلمان بايد په نري کي د الله ج د فرمانبرداري درلودلو په ويماه بايد د نري يو پرمختلي انسان وي ، که چيرته تولنه وي نو يوه پرمختلي تولنه بايد وياد سی ، اقتصاد دانسان په ژند کي يوه مهمه موضوع ده چي بايد اقتصادي فعاليونه ترسره سی ، نو انسانان په پاشلي ډول په نري کي شتون لري ، چي د خپل ضورياتو درفع کولو لپاره توکوته ضرورت لري ، د توکو د یوځای خخه بل خاۍ ته رسولو لپاره ترانسپورت ته ضرورت لري ، او ترانسپورت د اقتصاد په مخته ويولو کي مهم لرول لري ، په دي کتاب کي پر دي خبري کوو ، چي ترانسپورت په اقتصاد کي خومره مهم دي او همدارنګه دا به هم ييان کړو چي ترانسپورت په کومو طريقو سرته رسيري ، کومه ترانسپورتي وسیله د کوم کار سرته رسولو لپاره غوره ده ؟

په درنښت
عثمان غني زابلي

لومړۍ فصل

د حمل و نقل و سایل:

په پخوا وختونو کې د اموالو په انتقال کې زیات مشکلات موجودو. سوداګرو به په اوښانو او اسونو او نورو حیواناتو باندي اجناس او اموال د یو خای خخه بل خای ته انتقالو. د بحري کښتیو او بادباني کښتیو خخه هم استفاده کوله. چې اکثره وخت به د بادلپاره انتظار وو. د حمل او نقل دغه وسایل نه یوازي دا چې ډير ورو وو، بلکه غیري محفوظ هم وو. نو په همدي وجهه اموال د یو خای خخه بل خای ته په اسانۍ سره نسوای منتقل کیدلي. نو همدا وجهه وه چې د نړۍ هیوادونو به یود بل سره د قحطی او مصیبت په وخت کې هیڅ مرسته او کومک نسي-کولای. مګر د سانش او تکنالوژي په پرمختګ سره نه یوازي داجناسو په تولید کې زیاتوالی راغلي، بلکي دتللو راتللوا او حمل او نقل نوي نوي وسایل رامنځ ته شول. چې د حمل او نقل په ساحه کې لوی بدلون رامنځ ته سو. په اول وختونو کې به د خو سو ميلو لپاره به په ورڅو ورڅو مزل کيدلو. مګر اوس د حمل او نقل دومره گوندي وسيلي ايجاد شوي چې هم هغه فاصلې په ډير کم وخت (څو ساعتو) کې طي کوي. چې همدغه د حمل او نقل وسیلو توله نړۍ د یو کلي په شکل سره وصل کړي. د حمل او نقل نوي وسایلو په وجهه انسان ددي قابل سو. چې د حمل او نقل په مخکي تول خنابونه له منځه یوسې. اوس د تولید کونکو او مصرف کونکو تر منځ فاصله له منځه تللي کوم اجناس چې د نړۍ په هر هیواد کې تولیديري هغه سيمو ته چې ضرورت ورته وي په اسانۍ سره لیبردول کېږي. د همدي لپاره موجوده دورکې د حمل او نقل وسایل د یو هیواد په صنعت، تجارت، او اقتصادي انکشاف او پرمختګ کې مهم رول اجرا کوي

د غوره ترانسپورت څانګړتیاوی:

غوره ترانسپورت لاندی څانګړتیاوی لري

۱- محفوظ : د حمل او نقل د وسایلو یوه څانګړتیا دا ده چې اجناس او اموال د یو خای خخه بل خای ته په اسانۍ او چېټکي سره رسول کېږي.

۲- مسټرح : د حمل او نقل وسایلو دوهمه څانګړينه دا ده چې انسانان په ارام او مسټريخ دول سره د یو خای خخه بل خای ته سفر کولي شي او په ستونزو کې کموالی راغلي.

۳- سرعت : د حمل او نقل وسایل نه یوازي دا چې محفوظ وي بلکي تيز رفتار(با سرعته) باید هم وي په موجوده وخت کې زیات اهمیت لري نو ددي لپاره ضروري ده چې د اموالو

او اجناسو د انتقال په تیزی او سرعت سره صورت ونيسي۔ چي دا د تجارت پراختيالپاره ضروري دي.

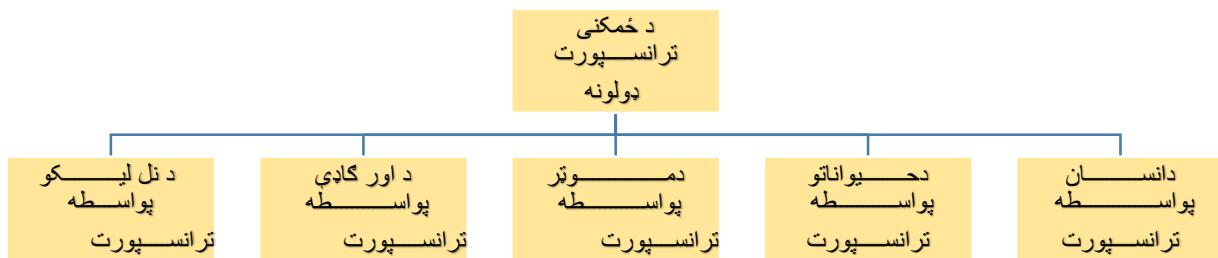
٤- ارزان: د حمل او نقل وسائلو یو خاصيت دا دي چي باید دي ارزان وي چي مستهلكينو ته توليد شوي اموال او اجناس په کم قيمت سره ورسيري چي مستهليکينو ته د اجناسو په بيه کې يوه بله خانګرنه بلل کيري.

٥- هروخت جاري وي: بنه حمل او نقل هغه دي چي هروخت جاري وي او په هغه کې خنډونه نه وي، تر خو کارو بار پرمختگ وکري چي ددي خانګرتياوو خخه موخه متواتر او دوقفي خخه پرته حرکت دي چي په نني عصر کي په زياته پیمانه تر ستړگو کيري.

د ترانسپورت ډولونه:

- (الف): د چې ترانسپورت
- (ب): د اوږدو (بحري) ترانسپورت
- (ج): هوايي (فضائي) ترانسپورت

لمړي: د څمکنی ترانسپورت ډولونه:

پورتني شکل د ځمکنی ترانسپورت هغه ډولونه دي چې د نړۍ په هیوادونو کې په زياته کچه تر سترګو کېږي . او په ورځني ژوندانه کې انسانان د هغو څخه ګټې اخلي . دغه ترانسپورت چه پورته ذکر شوي دي د انسانانو او تولیدي اموالو په حمل او نقل کې پکار وړل کېږي . کیدای شي په خنيو وروسته پاتي هیوادونو کښې د ځمکنی ترانسپورت ټول ډولونه موجودنه وي . لکه زموږ په ګران هیواد افغانستان کښې چې د اور ګاډي ترانسپورت او نل لیکو پواسطه ترانسپورت شتون نه لري . مګر د نړۍ په پرمختللو هیوادونو کې دغه ترانسپورت ټول ډولونه تر سترګو کېږي او په ورځني ژوندانه کې ترې ګټه اخستل کېږي .

((الف)) - انسان

هغه اشخاص چې اموال او اجناس د یو څای څخه بل څای ته انتقال وي هغه ته جوالی (قلی) وايي . په ابتدا کې جوالی داجناسو او اموالو په انتقال کې بنیادي اهمیت درلود . نن ورڅ هم په نړۍ کې داسي هیوادونه شته چې د باربرداري کار جوالی کوي مثلا په چین او جاپان کې ځیني داسي ځنګلونه شته چيرته چې د باربرداري یوازخیني ذريعه جوالی دي .

په بنارونو کې چيرته چې د حمل او نقل بي شماره وسائل موجود دي . مګر يا هم په اور ګاډي کې د اموالو او اجناسو د بارولو او بستکه کولو لپاره د انسانانو څخه کار اخستل کېږي . که چيري اموال او اجناس لړوي او نړدي څای ته انتقالوں وي نو ده ګه لپاره جوالی بهترینه وسیله ده څکه چې په دې طریقه کې نه یوازي دا چې اموال زر رسیروي بلکه مصرف پري هم کم راخي جوالی چې کوم اموال انتقال وي هغه د وزن له مخي هم دومره کم نه وي . په افغانستان کې یو عام مزدور تقریباً (100) کلو ګرامو څخه تر (150) کلو ګرامه پوري وزن په اسانی سره پورته کولي سي .

کله چې سامان د جوالی پواسطه انتقالیري نو هغه ته یو کتاب ورکول کېږي چې په هغه کې لان دی خبری لیکل شوي وي

۱- تاریخ

۲- دامان تفصیل

۳- دصول کونکی نوم

۴- د مزدور (جوالی) نوم

کله چې اموال مربوطه کس ته ورسیري نو هغه په دې کتاب کې امضاء کوي او بايد هیر نکړو چې انسانان د حمل او نقل د ذريعي په ډول د انسانانو د پیدائیښت سره جوخت رامنځته شوي . چې لا حیوانات د انسانانو پواسطه اهلي شوي نه ڦاويا په هغه

وختنوکی چي ترانسپورتي لاري نه وي موجودي او ترانسپورتي نور وسائل موجودنه وو.
رامنحه شوي پخپله انسانان دحمل او نقل چيره بنه وسيله گئيل كيده.

گتے

- د انسان پواسطه د اموالو انتقال لاندي گتے لري .
- ١- ددي قسم ترانسپورت لپاره هيش قسم لا رو جورولو ضرورت نشه .
  - ٢- په هغه سيمو کي چي هلته د حمل او نقل بله وسيله نه وي ، نو هلته دا وسيله په اسانی سره کار کولي شي مثلا په گن خنگلو او غرنيو سيمو کي .
  - ٣- په نبردي سيمو کي د لبرو اموالو د انتقال لپاره دا بهترینه وسيله د
  - ٤- دا چول ترانسپورت د حنني کورنيو درآمد وسيله ده چي کورني خپلي اپتياوي له همدغه لاري پوره کوي .

نیمگړ تیاوي

- د انسان پواسطه د حمل او نقل په استعمال کي لاندي ستونزي لري
- ١- د اسانی ترانسپورت په واسطه د اموالو انتقال ډير بطی او سست وي او ډير زيات وخت په بر کې نيسې
  - ٢- خرنګه چي انسان نشي - کولي چې زيات وزن لرونکي اجناس او اموال پورته کړي او د یو ظای خخه یې بل ظای ته انتقال کړي .
  - ٣- ټول انسانان د دي کار لپاره جو ګه ندي او کيداي شي د دغه عملی په تر سره کولو کې جسماني ناورين رامنځ ته کړي .

((ب)) - د حيواناتو په واسطه ترانسپورت :

دنۍ په مختلفو هيادونو کي د اموالو او اجناسو د انتقال لپاره د حيواناتو خخه هم کار اخستل کيري په حمل او نقل کي د حيواناتو خخه په لاندي دوه طریقو استفاده کېږي

- ١- په لمړي طریقه کي اموال او اجناس د حيواناتو په ملا باندي مستقیماً باريږي او بیا مطلوب خای ته رسول کيري او په مختلفو وسائلو لکه پري، پاران او نورو شيانو تړل کيري
- ٢- په دوهمه طریقه کي ګادې په حيواناتو پسی تړل کيري او بیا اجناس او اموال په ګاډي کي باريږي او په ډول ترڅو سوو کلو ګرامه وزن انتقالو لى شي او خو کيلو مترو پوري دغه انتقالات صورت مومي .

۳- د بار وېلو په دې طریقہ کې هم د هیڅ قسم لارو جو پولو ته ضرورت نشته او یا سپرک جو پولو ته اپتیاوی نه لیدل کیری یوازی د پول نه شتون خنی وخت خندونه رامنځ ته کوي.

۴- په غرنيو سيمو کې دا د انتقال ډيره بهترینه وسیله ده. لیکن په دې کې نيمګړتیا دا ده چې اموال په لبر مقدار کې انتقاليري. او وخت هم پکې زیات مصرفيري.

نیمګړتیا وې

۱- په لوړه پیمانه یا د ضرورت ډير شیان په حیوا ناتو باندی نه شي انتقالیدای.

۲- ډيرې لیرې مصافي د حیواناتو پواسطه په لنډ وخت کې نه تر سره کیري

۳- اموال په ټاکلې وخت نه رسيري.

۴- لیرې منطقو او خایونو ته د انتقال په وخت کې د اموالو د خرابیدو ویره شته.

۵- حیوانات یوه اندازه خوراکي توکو ته اپتیا لري.

((ج)) - د موټر په واسطه ترانسپورت

دغه قسم ترانسپورت د مسافرو په لیردونه کې همدارنګه په لنډو او ميانه فاصلو کې د مالونو په انتقال کې په کار وېل کیري د دغه ترانسپورت د پرمختګ او ترقی راز دماشینونو صنعت او د نفتو را ایستل گنډل کیري په (۱۹۸۴م) کال کې په سرمایه داري نړۍ کې (۳۰۰) میلونه ګوندي (تیزرفتاره) موټر او ۹۰ میلونه بار وړنکي موټر موجود وو چې زیات شمیرددغو موټرونو خخه په پرمختللو سرمایه دارو ملکونو کې موجوديت درلوده.

مخ پر ودې ملکونو کې موټری ترانسپورت نسبت پرمختللو ملکونو ته یو په لسمه کم وو په پرمختللو ملکونو کې د موټرونو تعداد نسبت اشخاصو ته زیات دی چې هلته هر دوه نفرو خخه تر پنځو نفرو پوری یو موټر رسيري

اماځ پرودي هیوادونو کې یو موټر د سلو خخه تر (۱۱۰۰) پوري نفرو پوري رسيري مثلا په هندستان کې هر (۷۶۰) کسانو ته یو موټر رسيري. د شمال په لویه وچه کې د نورو تولو هیوادونو خخه د امریکا متحده ایالات او کانادا یوه نمونه داتمو بیلایزیشن (د ماشینونو خاوندان) شمیرل کیده. د امریکا په متحده ایالات کې زیات شمیر ګوندي موټر چې (۱۱۸) میلونه ته رسيري. او باروپونکي موټرونو په کې (۲۳) میلونه موجود وو او په جاپان کې دغه شمیر د ګوندي موټرونو (۲۳) میلونه او باروپونکو موټرونو په کې (۱۳) میلونو ته رسيري. چې د موټرونو د درلودوله مخي دوهم نمبر هیواد شمیرل کیري.

دلوي ديئي اروپا د هیوادونو خخه فرانسه، فدرالي المان، ایطاليا او انگلستان د ډیرو موټرونو درلودونکي دي. همدارنګه ځينې انکشافی هیوادونه (د ترقی په لورگام اینښودونکي

هیوادونه) هم یوزیات تعداد موټر لري د مثال په چول کويت چي دنوی ترقى په لور یو هیواد شمیرل کېبری چي هر پنځو کسانو ته یو ګوندي موټر رسيري ليکن ډير تعداد د دغه موټرونو خاوندان د نفتو سرمایه داران دي . د ترانسپورتی موټرونو پرمختګ د موټرو زیات تولید د سرکونو د جوړیدلو او د موټر و خدماتي سیستم (تیلو تانکونو او د موټرو د جوړیدلو ورکشاپونو) سره نه شیلیدونکي پیوند لري .

د سرکونو عمومي اوږدوالي په (۱۹۸۰ م) کال کې (۱۹) میلونه کيلو میترو ته رسیده . په داسي حال کې چي د هغه اندازی دريمه برخه په شمالی امریکا او خلورمه برخه په غربی اروپا کې موجود دي د سرکونو اوږدوالي په جنوبی امریکا کې تقریبا خلور برابره د شمالی امریکا خخه کم دي او په افريقا کې تقریبا خلور برابره د لوډیجی اروپا خخه کم دي .

په دغه اندازه کې د لویو و چو تر منځ لاري ډير زیات رول لوبوی . چي د هغه خخه یوه لویه لاره د بحراطلس خخه تر بحر الکاهل پوري او بله لویه لار د لاتیني امریکا د صحراء خخه تيربری او افريقا ته رسيري چي ډير زیات شهرت یي موندلی دي . د موټرو یوه لویه لاره چي د اروپا په لویه وچه کې چي شمال د جنوب سره وصلوي او هم بالتيک سواحل د جنوبی اروپا سره یو خای کوي د جوړیدو په درشل کې ده یوه نوی لاره چي (۶۴۰۰ کيلو میتره اوږدوالي لري او د اسيما پنځلس هیـوادونه سره یو خای کوي د جوړیدو پلان یي طرحه شوي دي .

په ډیرو زیاتو پرمختللو هیوادونو کې موټري ترانسپورت د مالونو د حمل او نقل له مخي ډير اهمیت لري د امریکا په متحده ایالات او جمهوري فدرالي المان کې (۱/۵) خخه تر (۱/۴) حصي-پوري او په انگلستان کې (۴/۵) حصي-په اندازه د مالونو د لیبردوني کار د دغه ترانسپورت په واسطه تر سره کېبری د موټر نو د تعداد محاسبه د في کيلو میتر په حساب سره د سرکونو د شبکي په اندازه زیاتيری په انگلستان کې په دي وروستيو شل کلونو کې د موټرو تعداد یو په دوه شو اوس په هر یو کيلو متر کې تقریبا (۶۰) موټرو ته رسيري . د موټرو د ترانسپورت رول د هغه شیانو په لیبردونه کې چي واړه وي او یا هغه محصولات چي ژر خرابيري او څل خاصیت د لاسه ورکوي ډير زیات دي د امریکا په متحده ایالاتو کې (4/5) برخی تازه یاد یخچال (9/10) برخی شیریخ (3/4) برخی رادیو ګانی ، تلویزونونه ، د عکاسي کمري او (4/5) برخه ګنډل شوی جامي او قاليني د موټري ترانسپورت پواسطه انتقالوي او همدارنګه په انگلستان کې (10/9) برخی د مسافرينو د مالونو انتقال د موټري ترانسپورت پواسطه صورت نیسي . په پرمختللو هیوادونو کې د شخصي-موټرونو د تعداد په کچه کې زیاتينه د دغه هیوادونو په لویو بشارونو کې د بنارد هواد کړيدو ، د ډیرو او ازاونو او د پارکنګونو په زیاتیدو سره په دغه هیوادونو کې زیاتو مشکلاتو د رامنځته کیدو سبب وګرځید دغې وضعی په هغه هیوادونو کې چي زیات موټر لري لکه امریکا متحده ایالات ، کانادا ، لوکرامبورک او جمهوري فدرالي المان باندي ډيره بدء اغیزه وکړه . چي په نتیجه کې

یوه نوي پروسه د موټر جوپولو شروع او داسي موټرونې يې جوپ کړل چې انجن يې وړوکۍ، بې لوګي او بې اووازه وو. ددي سره جوخت برقي موټرو سره هم دلچسپی زياته شوه. لیکن د برقي موټر ره تعداد دومره خاص د پام وړنه وو څکه چې په ټوله نړۍ کې صرف (50000) برقي موټرونې موجود وو. دموټر ترانسپورت چې د ترانسپورت یو دول دی د انسانانو په انتقال او همدارنګه د زراعتي تولیداتو په انتقال او د تصديود اموالو په انتقال کې ډير اهم رول لري.

هغه هيوادونه چې بحري ترانسپورت يا اور گاډي ترانسپورت نه لري نو موټري ترانسپورت مارکيتوونه په داخل او خارج کې یوازنې وسیله ګهل کيري. زموږ په ګران هيواد چې بحري ترانسپورت او اور گاډي ترانسپورت نه لري صادرات او واردات ئې تقریباً (90%) فيصده د موټري ترانسپورت پواسطه تر سره کيري.

د موټري ترانسپورت خانګړتیاوې :

- د ترانسپورت دغه ډول دبشر په ژوندانه کې سته لاسته راونه ګمل کيري او د اقتصادي نقطې نظره موټري ترانسپورت د ملي اقتصاد ټولو ستکورونو په خانګړي ډول د صنعت او زراعت په سکتور کې د پام وړ بدلونونو سبب ګرځيدلي.
- دغه ترانسپورت هم د مسافري او هم د باربرۍ په برخه کې کارول کيري
- دغه ترانسپورت په وسیله اکثره واړه مالونه انتقالېري او د دغه مالونو تر مطلوبو ځایونو پوري د رسیدلو ډیره بنه وسیله ده.
- تر ټولو په زړه پوري خانګړتیا يې دا ده چې اوس مهال د نړۍ اکثره خلک دغه ترانسپورتی وسیلې ته لاس رسی لري او په کمه سرمایه هر سپری کولي شي چې یو موټرولري. آن په ځنيو پر مختللو هيوادونو کې د نفوسو په انډول موټر موجود دي.
- خوکله ناکله د موټرو د سون د موادو د نرخونو د جګوالی او ياد هغوي په وسیله د چاپيریال ککړوالی د دغه ډول ترانسپورت په اړه تشويشونه پیداکوي چې له همدي امله بشر په دی لته کې دی چې

دموټرو لپاره د سون ارزانه او چاپیریال ته زیان نه منونکي ماده پیداکړي .

• مسافر د یوه څای خخه بل څای ته او د یو بسار خخه بل بسارتہ په اسانی او لږ مصرف د موټري ترانسپورت پواسطه تگ او راتګ کولای شي .

• د موټري ترانسپورت ادي او تم څایونه په هر څای کي جوړيدی شي او د دريدو لپاره کم څای نسي .

• په بسارونو ، بازارونو او جادو کې په اسانی سره د ځمکي په سرد سرکونو د پاسه حرکت کولای شي ، چې نور ترانسپورت دغه غښتلیانه لري .

د موټري ترانسپورت ګټي

مودتري ترانسپورت لاندې ګټي لري .

داسي سيمې چې هلته د تللو راتللو بله وسیله نه وي . نو موټري ترانسپورت بهترینه وسیله چې په اسانی سره اموال سيمو ته رسولی شو که چيري دموټري ترانسپورت موجود نه وو نو انسانان به د زياتو مشکلا تو سره مخامنځ وو .

• د اور ګاډي ترانسپورت او هوايې ترانسپورت په نسبت د موټر ترانسپورت کمي سرمایي ته ضرورت لري .

• د اموالو او اجناسو په انتقال کې د نورو ترانسپورتونو په مقاييسه په موټري ترانسپورت باندي کم مصرف رائخي .

• د موټري ترانسپورت بل خاصیت دا دی چې سوداګر د اموالو او جناسو ذخييري ته ضرورت نه لري . خکه چې کله اموالو او

اجناسو ته ضرورت شي نود فابريکي خخه يي راغواوري .

- د موئري ترانسپورت قيمت کم وي نوه سوداگر کولي شي چي د خپلو اموال او اجناسو د انتقال لپاره موئر رانسي ليكن اورگادي او هوايي جهاز اخستل ناممکن دي .

- سوداگر چي هروخت وغواوري کولي شي چي خپل اموال او اجناس ديو خاي خخه بل خاي ته انتقال کوي چكه چي ددي ترانسپورت لپاره د اورگادي ترانسپورت په شان وخت ندي مقرر .

- د اورگادي د پهلي په نسبت د سرک په جوروپولو کم مصرف راخي

- د موئري ترانسپورت په واسطه اموال او اجناس مستيقاً خپل خاي ته رسول کيري .

((د)) - د اورگادي ترانسپورت

دغه ترانسپورت د پهلي په واسطه حرکت کوي ، او دلومړي خل لپاره په (۱۸۰۲) مليا دي کال دتميچارت لخوا ايجاد شو . له دي خخه مخکي (۱۶) مليا دي پېړي په اوبردو کي په انګلستان کي د برو سکارو په کانونو کي دكتار په شکل استفاده کيدله او داكتار به د آسونو په واسطه کشیده . له دي پخوا په یونان او روم کي موجود . نو ويلى شو چي اورگادي لومړي خل لپاره (۱۸۳۰) کال په اوبردو کي ماجسترا ريواليول کي په کارييل وکړ . او دغه مهال د اورگادي سرعت په (۸۵) دقیقو کي (۱۲۴) کيلو متنه واتن طي کاوه .

دلومړي خل لپاره د هغه بار وړلوا اندازه (۱۵۰) ټنوته رسیده . او سل (۱۰۰) کاله وروسته دغه دبار او چتلوا اندازه (۵۰۰) ټنوته رسیده . او له دي خخه وروسته د اقتصادي انکشاف او تخنيکي پرمختګ په اساس په (۱۹) م پېړي کي د امریکا په متحده ایالاتو کي د اور گادي یونوی ماشین جوړ سو . چي ددغه ماشین وزن (۱۰۵) ټنوته رسیده . او جګوالی يي (۴) متنه و ، د بخار په ذريعه يي حرکت کولو چي دومره ګټور او اقتصادي نه و خود وخت په تيريدو سره یوبل نوي ماشين منځته راغي چي دغه ماشين د تيلو په واسطه حرکت کاوه ، همدغه مهال چي نوي اختراعات منځته راغل تحنيک او تکنالوژي پرمختګ وکړ . او د بخار ماشين له منځه ولاړ . هغه ماشين خاي د تيلو ماشين ته پاتي شو . خه موده وروسته د عصر-ي پرمختګ په اساس یو برقي ماشين منځ ته راغي چي د تيلو خاي يي ونيوه . او س په زياتو پر مختللو هيوادونو کي برقي اورگادي کار کوي او ددغه اورگادي بنه والي نورو د تيلو او بخار اورگاډو ته زيات دي .

برقي ماشين نظر ديزلي ماشين ته (۲,۵) ئله کم لګښت کوي . او بل بنه والي يي دادي چي ډير کم وزن لري او دغه اورگادي په هغه لارو حرکت کولاي شي چي

هله د اوپو موجودیت هم کم وي. دغه بر قي ماشین نظر پخوانيو ته دير تيز دي او همدارنگه دغه ماشین په اوسينيو شرایطو کي دزيات اهميت لرونکي دي او چاپيریال له چتلی خخه پاك ساتي. ددغه ماشین لرونکي اور گادو خخه په هفو لارو کي استفاده کيري چي په بريښنا سمبال وي.

او دغه سمبالي لا ري په اروپا او متحده ايالاتوکي دي مگر خني داسي هيوادونه شته چي د حمل او نقل له دغو وسايلو خخه بي برخي دي . هغه هيوادونه عبارت دريمي نړۍ له هيوادونو خخه دي . لکه اسيا (جنوبی او شرقی اسیا) او همدارنگه د افريقالویه وچه. خرنگه چي په افغانستان کي داور گادي پتلی هم موجوده ده چي له حیراتانو پيل او تر مزار شريف رسېبرې چي د انقلاب خخه دمخه (د روسانو د راتګ خخه دمخه) گته اخ پستل کیده. په اوسينيو ترانسپورتونو کي داور گادي ترانسپورت زيات اربنت لاري . داور گادي ترانسپورت د چلولو پاره د اوسيني له پتلې گته اخستل کيري او هغه سيمې چي هواري وي په هغه کي داور گادي پتلی کم لګښت غواړي خو په هغوسيمو کي چي غونه لري دا پتلې زيات لګښت غواړي. اوستونزې هم لري په کومو سيموکي چي د همکو سطحه هواره وي په هغه کي داور گادي اهميت دير زيات دي او د سوداګريزو مالونو د انتقال پاره به وسile ده چي اموال او اجناس خپل خای ته په کم لګښت او په اسانۍ سره رسوي. اور گادي يو ماشين يا انجن لري چي دي انجن پسي- زيات بسونه تړل کيري او د یو ماشين يا انجن په واسطه

کشول کيوري . او په دې چول په چير کم لګښت په زياته پیمانه خلک او تجارتی اموال د یوه
خای خخه بل خای ته انتقالوي .

د اور گاډي ترانسپورت خانګرټياوی

- ۱- د زيات وزنه مالونو د انتقال لپاره بنه وسیله ده
- ۲- د مالونو او توکو په انتقال کې تاکلي کرايې لري .
- ۳- د سفر پرمھال چې کوم مالونو ته تاوان رسیږي . ذمه واري يې د اور گاډي د ترانسپورت په غاره ده
- ۴- د یورو لی رو سیم و ته دانټه سال بنه وسیله ده
- ۵- د اور گاډي په جو پولو کې ډيري پانګي اچونی ته ضرورت دي .
- ۶- د حمل او نقل دغې وسیلي خخه یوازي هغه خلک گته کوي چې هلته د اور گاډي پټلی موجوده وي .
- ۷- دغه وسیله په هر موسیم کې د ګستاخه وړده .
- ۸- په خانګرو لارو او پټلیو حرکت کوي چې ترافیک ئي مزاهم کیدائ نشي .
- ۹- مسافرين په اور گاډي کې د ویده کيدو په مھال د چېرکتونو خخه گته اخستلي شي .

د اور گاډي ترانسپورت ګټې

- ۱- کرايې کې بچت : که چيري مالونه د حمل او نقل په دغه وسیله انتقال شې نو په کرايې کم لګښت راخې ځکه چې د ډیرو ډبول پاره یواخي یو انجمن استعمالیږي .
- ۲- دایوه ساتندو یه وسیله ده : بله ګټه یې دا ده چې د پیښوام کان په کې ډيردي او که چيري حادثه واقع شې نومال بیاهم تر ډیره حده محفوظ ساتل کېږي .
- ۳- د اعتماد وړ وسیله ده : د اور گاډي ترانسپورت د مالونو د انتقال لپاره د اعتماد وړ وسیله ده . ځکه چې په لارکې د خرابیدو خطر ډيرکم دي .

٤- په پراخوالی کې اسانتیاوی: یوه بله گته یې داده چې که چیري یو
شى په ھير زيات مقدار سره له یو ئخاي خخه بل ئخاي ته انقالىبرى نو د اور

گادی له انجن سره زياتي ڊبی تپل کيري .چي په نورو وسايلو کې دغه پراخوالى نشه.

٥- تاکلى وخت او تاکلي کرايه : د حمل او نقل دغه وسیله په خپل وخت باندي حرڪت کوي او تاکلى کرايه لري سوداگرو ته معلومات کيري چي په خومره وخت او خومره کرايه نوموري مال ته رسيري.

د اور گادی ترانسپورت نيمگرتياوي
د اور گادی ترانسپورت لا ندي نيمگرتياوي لري

١- په لېگت کې زياتوالی: داوري گادی ستيشن ته د مال وړل او راپل دموټراونورو وسايلو په واسطه کيري .چي زيات لګښت ته ضرورت لري کوم چي د حمل او نقل وسايلو کې زياتوالی منځته راپري .

٢- کوچني سيمې ددي اسانتياوو خخه بي برخي دي . ئکه چي د اور گادی پتلۍ تولو لويو
بنارونو پوري تپلي دي ئکه هر کلي او باندي ته دپتلۍ غزول امکان نلري

٣- د مال د ناوخته رسيدو امکان : په ئينو وختونو کي د مال د ناوخته رسيدو امکان زيات وي ئکه چي اور گادی زياتي ڊبی لري .چي د خرایيدو په صورت کې مال ناوخته رسيري . او ياد بل اور گادی سره د کراس کيدو په صورت کې ناوخته کيري .

٤- زياته سرمایه : د اور گادی په جوړولو او دپتلۍ غزولو کې زياتي سرمایي ته ضرورت ليدل کيري . او پرمختيابي هيوادونه نشي—کولاي چي دغه ساحنه سرمایه گزارې کړي .

٥- د مال د خرایيدو ويړه : کله چي مالونه په اور گادی کې اچول کيري او ياد خڅه بيرته راکوزيرې نو کارگران په دغه وخت کي احتیاط نه کوي نود نازکو مالونو د خرایيدو سبب گرڅي .

د موټر ترانسپورت او اورگاډي ترانسپورت تر منځ. توپیرونه

گهه	توپير	دموټر ترانسپورت	اورگاډي ترانسپورت
۱	جوړول سړک	لاړو، بسونه، باربرۍ، لپاره نه یوازي دا چې په امکان سره جوړېږي بلکې لګښت هم ورباندي کم راخي شګلنوسیمو کې غڅول ناممکن دي	د اورگاډي د پهلي جوړول ډير ستونزمن کار دي او لګښت پري هم زيات راخي په غرنیو او شګلنوسیمو کې غڅول ناممکن دي
۲	تاكيل شوي وخت	د موټرو ترانسپورت لپاره وخت نه دي تاكيل شوي.	داورګ درسید او روانیدولپاره وخت تاكيل شوي دي
۳	د توکو خرنګوازا	هغه توکي چې ثابت نه وي لكه میوی، ترکاري، او داسي نور وړلو لپاره دموټر ترانسپورت بشه وسیله ده.	دثابتو شيانو د وړولو لپاره او ګاډي ترانسپورت بشه وسیله ده.
۴	واتنن (فاصله)	دلړ مال او کمي فاصلي د لېډولو لپاره د موټر ترانسپورت ګټور دي	دلري واتن او زيات وزن د انتقال لپاره د اور ګاډي ترانسپورت مناسبه وسیله ده

په اورگاډي کي مال اول په ستيشن کي بسکته کيردي او بيا په موټرو او لاريو کي خپل منزل ته رسيري	په تر ک او ويگن کي مال په مستقيم ډول باريري او خپل منزل ته رسيري.	په مستقيم ډول حرکت	۵
د اورگاډي ترانسپورت کرايه مقرره وي. او سوداګر ته معلومه وي چي خومره لڳښت ورباندي راخې	د موټرو کرايه مقرره نه وي بلکي د وخت په تعين سره ټاکل کيردي	کرايه	۶
په اورگاډي کي د مال نقصان د مسئول شخص په غاړه وي.	د سفر پر مهال د موټر څښتن د مال د نقصان ذمه وار نه وي.	د نقصان ذمه واري	۷

((ه)) - د نل ليکو پذریعه ترانسپورت

نل ليکي هم د ترانسپورت یو مهم جز تشکيلوي چي ددي په ذريعه سره د انرژي قواوې (نفت، تيل، او گاز) د یو ظای خخه بل ظای ته د خرڅولاو لپاره او یا هم هغه ظایونو ته چي نوموري قوه په مصرف رسيري انتقاليري .

لكه څرنګه چي اکثره د انرژي د قوي داستخراج منابع او خن ظایونه، تصفیه خانی یو د بل
څخه په لري فاصله کي موقعیت لري نو د همدي نل ليکو پواسطه د استخراج منابع لوړۍ له
تصفیه خانو سره وصل او وروسته له دی چي لازمي مراحل د پروسس پري اجرا شي . هغه
ظایونو بنارونو او کارخانو ته چي نوموري انرژي پکي کارول کيردي انتقاليري . نل ليکي نه
یوازي داچي په داخل د ملک کي د انرژي دانقال یوه بهتره اقتصادي او محفوظه وسیله ده
بلکي د ملکونو تر منځ د انرژي د تجارت په برخه کي هم مهم او اساسی رول لوړوي . زمور
گران هيوا د افغانستان کي هم ددي ډول ترانسپورت نمونه وجود لري چي د هغه په ذريعه د
شبرغان طبعي گاز د مزارشريف بنار دکود و برق فابريکي ته انتقالوي . په ابتدا کي کله چي د
شبرغان د طبعي گازو منبع د شوروی اتحاد لخوا د دولت په موافقه کشف او استخراج ته
اماډه شول . نو د نومورو گاز و زياته برخه په ډير تيټه قيمت سره شوروی اتحاد ته صادریدل
پداسي حال کي چي شوروی اتحاد په خپله د طبعي گاز وسیع او پراخه منابع لرلي او نورو

ملکونو ته به یي په لوړ قيمت سره صادرول بلاخره د سياسي تحولاتو په نتيجه کې د نومورو گاز پاپ لائن قطع او په شوري اتحاد باندي گاز بند شول.

دل لیکو ګتنی

- ◀ نل لیکی تر ډیره حداه د نفت و او گازو د انتقال لپاره استعمالیري. خواوس مهال د دغونل لیکو په وسیله ډول ډول مواد په مختلفو طریقو انتقالیږي.
- ◀ د انتقال ډیره محفوظه او ارزانه لاره او ډچاپیریال پاک ساتلو له پلوه مناسبه لار گنل کيري.
- ◀ نل لیکی د حمل او نقل د اعتماد وړ وسیله ده او یوازینې وسیله ده چې د موسمی حالاتو خخه نه متاثره کيري.
- ◀ نل لیکی د حمل او نقل تیزه (باسرعته) وسیله ده او په دې سره مایع اجناس او گاز په اسانی سره د یو ئای خخه بل ئای ته انتقالیدائے شي.
- ◀ نل لیکی په اسانی سره غئيدلی شي او د دې لپاره د هیڅ قیسم لارو او سرکونو جوړولو ضرورت نشه.

دوهم فصل

د حمل او نقل وسايلو انتخاب

لکه خرنګه چې پوهېرو د بار او ورنې وسیلي بیلا بیل ډولونه لري. اوله هفوی خخه یي هر یو خانګړي بنیګنی لري. نو په دې اساس د حمل او نقل د وسايلو انتخابوو او هغه خبرې چې مخکي يادي شوي باید په ذهن کې وي چې خینې یي په لاندې ډول دې.

۱- کرايه : کله چې یو سوداګر له یو ئای خخه بل ئای ته مال وړي نولومړي فکر کوي چې مال د کومي ذريعي په واسطه انتقال کړي. نو سوداګر باید هغه وسیله انتخاب کړي چې کم لګښت ولري. نه دا چې داسې وسیله غوره کړي چې زیات لګښت پري راشي په دې خاطر چې نه یوازي دا چې زیات لګښت پري راخي بلکې ګټه یي هم کمېري.

۲- رفتار : له یو ئای خخه بل ئای ته د مال انتقال کې رفتار هم په نظر کې نیول کېري د کومو شيانو چې د لمنځه تلو امكان زیات وي باید په سرعت سره انتقال شي. اوله تيز رفتاره

و سيلو خخه گته و اخستل شي که خه هم لگبست پري زيات راخي او هفه شيان چي ثابت وي نو باید کم مصرفه او سستو و سيلو په ذريعه نقل شي

٣- د مال ساتنه : داموالو د ليردولو په وخت کي د مال حفاظت او ساتنه هم په نظر کي ونيول شي ځکه که چيري په لارکي مال یا توکو ته کوم نقصان ورسيری نو سوداگر د زيات تاوان سره مخامخ کيبري . نوله همدي کبله سوداگر بايداسي وسیله غوره کړي چي د مال ساتنه يي وشي .

٤- په وخت رسيدل : سوداگر بايد د خپلو مالونو د ورنې لپاره داسي وسیله غوره کړي چي هغه وغواړي مال د رسيدو څای ته په خپل تاکلي وخت ورسوي او په لاره کي ځنډنه شي .

د کاروبار د پرمختګ لپاره د ځمکنى ترانسپورت اهميت

د یو هيواد په وده کي ځمکنى ترانسپورت زيات اهميت لري په هغه هيوادونو کي چي د حمل او نقل وسيلي یي تيزرفتاره وي په همغه اندازه له اقتصادي او سياسي پلوه مخکي تللي وي . خام مواد کارخانو ته او توليد شوي شيان مستهلکينو ته په خپل وخت رسوي . لاندي تکي د کاروبار په اهميت کي زيات رول لري .

♥ انکشاف (وده) : که د یو هيواد انکشاف کرنې یا صنعت پوري تولی وي . نو د مالونو په انتقال کي ترانسپورت زيات اهميت لري .

♥ په تقاضا (غوبننې) کي زياتوالی : خومره چي توليد شو مالونو ته د مستهلکينو زياته تقاضاوي په همغه اندازه نومورو سيمو او بازارونو ته د توکو رسول اړين دي چي ترانسپورت په دي ساحه کي زيات اهميت لري .

♥ د خامو موادو رسول : دا چي خام مواد توليدي کارخانو ته رسول ضروري دي ، که چيري له مور سره تيز رفتاره وسيلي موجودي نه وي نو مور په اسانۍ سره خام مواد کارخانو ، او توليد شوي توکي مستهلکينو ته نه شو رسولی .

♥ د توليد شويو شيانو انتقال : د بار او ورنې دغه وسيلي په سوداگري کي ځانګري اهميت لري . که داخلي سوداگري وي او که بين الملاي سوداگري وي نوله همدي وجهي له یو څای خخه بل څای ته د مال انتقال په اسانۍ سره صورت مومي

د طبعي زيرمو خخه گته : د بار ورنې د سايلو په موجوديت کي مور د طبعي زيرمو خخه بنه ګته اخستلاني شو او په اسانۍ سره یي توليدي دستگاو ته رسولاي شو .

په توليد کي زياتوالی : ځمکنى ترانسپورت د پرلوا او راپرلوا بنه وسیله ده . هغه سيمې چي ئيني اموال او اجناس په کي په کم مقدار پيداکيري او یانه پيداکيري نو د ځمکنى

ترانسپورت په وسیله کولي شو چي د ضرورت وړ اموال او اجناس نوموري سيمو ته انتقال کړو.

د کار زمينه: د سوداګري په وده کې د کار او ورنې وسیله ډيره مهمه ده د اموالو وړل او راول د یوی سیمي خخه بلی سیمي ، بازارونو او په دغه ساحه کې د وګرو استخدام د حمل او نقل په ذريعه کېږي .

د مزدورانو د کار خای ته انتقال : په هغه سيمو کې چي د مزدورانو کار غوبسته زياته وي نو د ترانسپورت د وسیلو په ذريعه مزدوران انتقاليري .

د اموالو د قيمتونو تيتوالي : د اموالو د قيمتونو په تيتوالي کې ترانسپورت ډير مهم رول لوښي . د تيز رفتاره ترانسپورت په وسیله اموال په کم لګښت سره بازارونو ته په اسانۍ سره انتقاليري .

د في نفر په عايد کې زياتوالی : د تيز رفتاره ترانسپورت په وسیله د یو هيواډ په تولید کې زياتوالی راخېي چي د سپري سر په عايد کې هم زياتوالی راخېي په نرخونو کې ثبات : د تيز رفتاره ترانسپورت په وسیله په تولیدي پروسه کې او د غوبستني په زياتوالی سره د اموالو په نرخونو کې ثبات رامنځ ته کېږي .

♥ استخدام : د استخدام په برخه کې ارزښت لري څکه یو شمير زيات کسان په ترانسپورت کې په خدماتو بونخت وي او د ډورو خلکو لپاره ئي د کار زمينه برابه کړيده .

د څمکني ترانسپورت اهميت په ملي اقتصاد کې

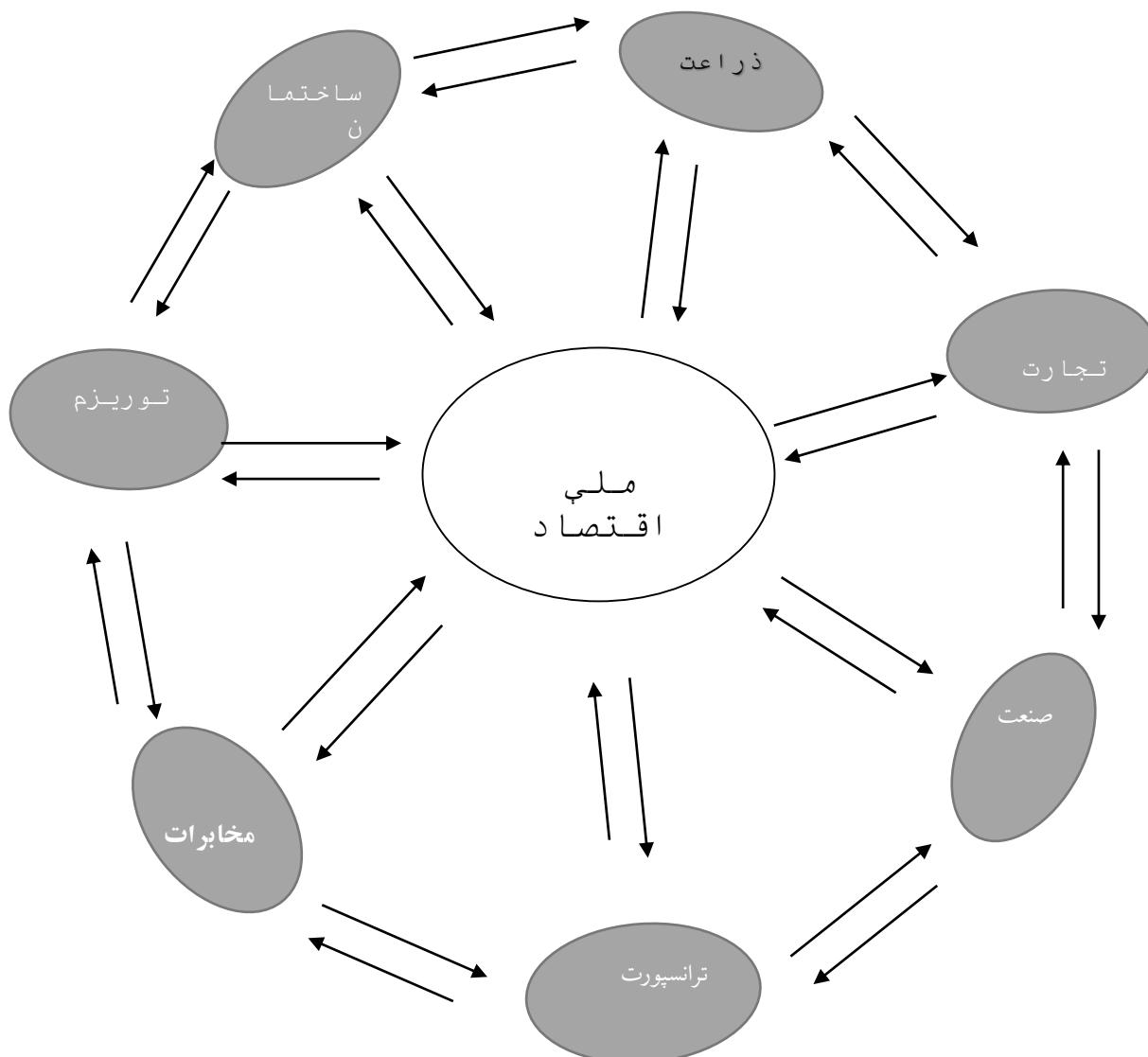
څرنګه چي انسان یو اجتماعي حیوان (Social Animal) دی او هڅکله خپل ضرورتونه په چپله په انفرادي ډول نشي - پوره کولای نو ددي اپتیا پیدا کېږي تر خود نورو انسانانو سره اړیکې پیدا کړي . نود همدغه ضرورت له امله د بشراړیکې نه یوازي دبشر - سره بلکې په طبیعت کې د ټولو موجودو منابعو او امکاناتو سره اړینې بریښي .

د کانياتو طبیعي جوړښت په چپله ددي تقاضا کوي چي انسانانو د خپلو اړتیاوو د رفع کولو لپاره له یوی سیمي خخه بلی سیمي ته په حرکت او د اجناسو په انتقالاتو لاس پوري کړي . څکه بشر - د خپلو ضرورتو نو د پوره کولو په خاطر د څان لپاره د اړينو (تولیدشوو) اجناسو د لاسته راولو په لته کې وي چي د تولید لپاره ضروري تولیدي عوامل په طبیعت کې په پړاګنده ډول پراته دي . او ددي عواملو سره یو خای کولو لپاره یولو هلو خلو ته ضرورت دی چي په دی لړ کې انسان مجبور دي تر خوله یوی منطقې خخه بلی منطقې ته په حرکت کې شي .

څرنګه چي په ملي اقتصاد کې د مملکت په سطحه اقتصادي مسائل په عمومي ډول خیړل کېږي او د بنسټي زهد په ډول د هیواډ په کچه د عوایدو د زياتوالی او د خلکو د ژوندانه د سطحي د لوړوالي هڅه کېږي . نو ددي هدف د تلاسه کولو لپاره د ملي اقتصاد د هستي په

چاپیره مختلف سکتورونه فعالت کوي د ملي اقتصاد په کچه تل کوبنبن کيږي چي تروسه وسه په ملک کې موجود وساييل او طباعي او غير طباعي منابع د کار وساييل او معديات په کار واچول شي او له هغه خخه په اعظمي ډول د اقتصاد د قوانيو مطابق گته واختل شي .

مناقلات د ملي اقتصاد يو عمده برخمه جوړه وي او د ملي اقتصاد نورو سکترونو سره نېغ په نيعه اړیکې لري چې دغه اړیکې په لاندې شکل کې بشودل کيږي .

د پورتنې شکل له مخي معلو ميري چي ترانسپورت د ملي اقتصاد يو مهم سكتور دی او ملي اقتصاد کي دير اهميت لري ترانسپورت ديو هي واد په انکشاف او پرمختگ کي مهم رول لري چي دنورو سكتورونو تر خنگ بايد دغه سكتور ته هم پاملرنې وشي خصوصا د حمکنى ترانسپورت په برخه کي ئكه چي دغه ترانسپورت ديو هي واد په پرمختگ کي مهم رول لوبيوي او سرمایه هم كمه غواوري .

پايلى يا ((نتيجه گيري)):

- ١- ددي موضوع خخه مور په ئانگري دول داسي نتيجه لاسته راورو چي تول هغه مالونه او توکي چي په توليدي پروسه کي توليدي بري په خپل تاكلې وخت او تاكلې كرايى سره د مستهلکىنيو مخ ته وړاندې كيږي . نو په دې کي حمکنى ترانسپورت خاص اهميت لري
- ٢- لکه خرنگه چي مخکي ياد شول چي حمکنى ترانسپورت د حمل او نقل نورو وسائله ارزانه او کم لګښته وي نو سوداگر د خپلي گئي د لاسته راوبرني په خاطر دغه وسیله غوره کوي . تر خو خپل لګښتونه راکم کوي . او په زياته اندازه گته تر لاسه کوي .
- ٣- د ساتني له مخي د مالونو او تو کيو په انتقال کي د مال ساتل يو اساسي شرط دی . چي د حمل او نقل دغه وسیله د ساتني يوه مناسبه منع گئل شوي .
- ٤- له دې موضوع خخه داسي نتيجه اخستل کيږي چي د حمل او نقل دغه وسیله د زياتو مصارف او لګښتونو غوبنونكى دي دير

وروسته پاتسي هيوادونه نشي - کولاي چي په دغه ساحه کي پانگه
اچونه وکري خكه چي زيات لگښت غواړي .

وړاندیدی زونه :

(الف) : زموږ ګران هیواد افغانستان کې باید د ځمکنی ترانسپورت لپاره مجھه زی لاري وغه قول شي . ترڅو خلک وکولای شي چي د حمل او نقل د دغه وسیله خپل ضرورتونه پوره کړي .

(ب) : خرنګه چي ځمکنی ترانسپورت په اقتصادي وده کې مهم رول لري نود دولت خخه هيله کوو چي دغه اقتصادي انکشاف خخه زموږ هيواد هم برخمن شي .

(ج) : د نوي تکنالوژي د پرمختګ په اساس باید داسي ځمکنی ترانسپورت رامنځ ته شي چي د ګرو، مالونو او توکیو د لا زموسه ولتونو لرونکي وي

(د) : دولتي او خصوصي سکتور کې پانګه اچونه وکري افغانستان کې په دغه سکتور کې پانګه اچونه وکري (ه) وړاندیديز دا دي چي افغانستان په وچه کې راګير هيواد دی نود تجارت د پرمختګ لپاره باید ددي ترانسپورت خخه ګته واخستل شي او په پراخه توګه سرکونه او دريل پهلي جوري شي .

له لوستلو خخه مو منه کوو ،

د هيواد د یو زابلي بچي په حيث مې دا علمي تحفه قبوله کړي !

د زابل د میرویس خان نیکه د لوړو زده کړو مؤسیسي استاد

مأخذونه

(کامبیز) غلام دستگیر

(عمر) بشیر احمد

(پوهنتون کابل)

(زرمتی) محمد نبی

اوصول تجارت ۲۰۰۶ م (خادم) حسین ♥

(پوهاند تینیوال) ظریف افغانستان صنعتی جغرافیه ۱۳۳۵ هـ ش ♥

(پوهنیار صمیم) سید داؤد لیکچرنوبت ۱۳۸۵ هـ ش ♥

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library